

'Mümkünlerin Oyunu' Olarak "Öndekilere Yetişmek" ve Bir Ulusal Strateji Önerisi

"Küreselleşen dünyada, Türkiye nasıl bir teknolojiye dayalı ulusal strateji inşa etmeli ki öndekilere yetişebilsin?". Ne yapmalı: Ulusal yarar neyi gerektiriyorsa, onu!

Ulusal strateji, bütün ekonomik faaliyetlerde, ülke yararı süzgecini kullanmalıdır. Mümkün olduğunca kendi kurallarını ön plana çekmeye çalışmalı, zararımıza işleyeceği kurallardan yasalar ve anlaşmalardan imkân verdiğince kaçınmaya, bunlar geciktirmeye, çevresinden dolanmaya çalışmalıdır.

Orhan Bursalı

Konuşmam (*), esas olarak, adı, "Küreselleşme, Teknoloji ve Ulusal Strateji" olan bu panelin ismindeki üçüncü kavram, **Ulusal Strateji** üzerinde yoğunlaşacak. Ulusal Strateji'nin kendisinden çok, öncelikle **"Ne için Ulusal Strateji"** sorusunun daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü, ne için strateji, sorusuna yanıt vermeyen düşünceler havada asılı kalır. Ne için Ulusal Strateji? Kalkınma için mi; nasıl bir kalkınma için; ulusal geliri 10 bin dolara çıkarmak için mi; Yunanistan'ı geçmek için mi; dünyanın zengin ülkeleri arasına girmek için mi; ekonomik bakımdan güçlü, kendi ayakları üzerinde duran ve insanların mutlu edecek bir gelecek için mi?

Konuşmama **bu soruya yanıt** vererek başlayacağım. Sonra, Türkiye'nin bugüne kadarki **"kalkınma söylemleri"** ne satır başlarıyla değineceğim.. Aslında Türkiye'nin gerçek bir **"Kalkınma meselesi"** olmadığına değineceğim. Bir ulusal stratejinin nelere dayanması gerektiği konusunda, bir **düşünceler dizisini tartışmaya** sunacağım.. Ulusal stratejiye temel bir yaklaşım önereceğim ve bu yaklaşımın biyolojik evrimle ilişkisine bir gönderme yapacağım..

ÖNDEKİLERE YETİŞMEK

Bu ülkenin insanı olarak **en çok merak ettiğim ve ülkece tartışılmasını arzu ettiğim konu** şu: Acaba Türkiye'nin "ÖNDEKİLERE YETİŞME" şansı, olasılığı ve olanağı var mı?

Eğer böyle bir şansı varsa, Türkiye, "öndekileri yakalamak" için ne yapabilir ve yapmalı?

Ne İçin Ulusal Strateji, sorusu yanıtını bulmuş oluyor: ÖNDEKİLERE YETİŞMEK!

Birincisi: Bu soruya aslında tarihsel bir yanıt var. Evet "arkadan gelenler" öndekileri yakalayabilir, hatta geçebilir de..

Arkadan gelenlerin, eğer akıllı davranırlarsa, her zaman büyük şansları var.

Bunu saptamak için bilimsel araştırmalar yapmak, düşünür olmak gerekmiyor. Sadece, gören ve anlayan gözlerle TARİHE bakmak yeterli.

Dünya tarihi bunun örnekleriyle dolu.. Uygarlıklar tarihinin arka planında, bence, **eşitsiz gelişmeler yasası** diyebileceğimiz bir mekanizma çalışıyor..

Dünya tarihi sürekli bir yükselişler ve çöküşler, inişler ve çıkışlar tarihidir.

Bu tarihte **değişken olan belki de tek parametre**, sadece, inişler ve çıkışların periyodudur. Roma İmparatorluğu örneğin 1000 yıl hüküm sürdüyse, günümüzde benzer bir imparatorluğun hüküm

sürme zamanı belki de en çok 100 yıldır.. Onlarca ülke inmiş, onlarca yeni ülke yerlerine çıkmıştır. Yüzlerce uygarlık da tarihten silinmiştir..

Diyelim ki bir lider ülkeler tarihinden ders aldı, bu dersin bile onları sürekli yukarıda tutması mümkün değildir. Alacakları ders, belki ancak yukarıda kalkmanın süresiyle ilgilidir.

Neden böyle? Çünkü hiçbir güç, gelişmenin dinamiklerini, diğer ülkelerin dinamiklerini tam kontrol edemez.

İkincisi: Eğer bu tarihsel yanıt önümüzde olmasaydı bile, arkada kalmış olmayı bir ülkenin kaderi olarak kabul etmek, insan doğasına, yaratılışına, insanların ve ülkelerin akıl ve becerilerinin karmaşıklığına, toplumların dinamizmine aykırı olurdu.

Canlıların, varoluş, daha iyi varoluş, en iyi koşullarda varoluş için sürekli bir devinim içinde olması gerçeği, yazgıya boyun eğme söylencesini daha başından safdışı bırakıyor..

Zaten yükseliş ve çöküşlerin dinamiğini oluşturan da bu olgu..

Ancak, "öndekileri yakalamak" mümkün ve tarihsel bir olgudur, derken, bunun bir önkoşulu var: Bunun gereğini duymak, böyle bir isteği olmak...

ÇABA VE İSTEK VAR MI?

Şimdi koskoca bir soru duruyor önümüzde: **Acaba Türkiye böyle bir gerek, ihtiyaç, istek ve çaba içinde mi?**

Bu soruya bir yanıt vermemiz gerekir.

Ben açıkça böyle bir çaba ve istek görmüyorum..

Söyle söyleyeyim: Türkiye'nin öndekileri yakalamak isteğini bir kenara bırakın, ciddi bir kalkınma politikası ve ciddi isteği bile yoktur. Bu olmadığı için de bir ULUSAL STRATEJİ gereğini kimse hissetmiyor!

Çünkü bir hedefe kilitli ULUSAL STRATEJİ, hem kendi kişisel tarihine meydan okumak, hem de küresel oyunculığa soyunmak anlamına gelir..

Şüphesiz abartıyorumdur.. ama sadece biraz.. Siyasal partilerimizde ve devlet politikalarımızda, tabii ki bir niyet ve istek vardır. Örneğin kalkınma, ekonomik güçlenme, milli geliri arttırmak, üretimi katlamak, ihracatı arttırmak vb.. gibi kavramlar her zaman gündemdedir... kalkınan Türkiye, refah içinde Türkiye..

Fakat bu niyet ve isteklerle, "öndekileri yakalamak" bakışı arasındaki ilişki veya bağ aramak isteyenler, bu bağı çok zayıf olarak bulurlar. Bunlar daha çok seçmene yönelik, altyapısı olmayan boş laflardır.

Oysa büyük hedef ve politikalar, zayıf bağlarla, zayıf isteklerle, altyapı olmayan sloganlarla yürümez..

Bu açıdan değerlendirdiğimizde, bizim siyasi hayatımız **"haddini bilen"** insanlarla doludur..

Yani, bir askeri terminolojiyi ödünç alırsak, siyasi hayatımızda kalkınma meselesi veya kavgası **"Düşük düzeyli silahlı çatışma"** gibi bile değildir..

Gördüğümüz hep, **düşük düzeyli politik hedefler, düşük düzeyli ekonomik düşünceler...**

Bunlar da, günü çıkarmak, iktidar süresini idare etmek ve gelecek seçimler için pozisyon almaya

yönelir...

Konuyu biraz açarsak:

° Bizim beş yıllık planlarımızın tamamen göstermelik kaldığını biliyoruz. Uzun vadeli kararlı hedefler bir kenara bırakılmış, ülkenin en temel sorunları, siyasi iktidarın ortalama ömrü olan 1.5 yılın tercihlerine yönelik olarak biçimlenmiştir..

°1960'tan bu yana yaşadığımız irili ufaklı 18 ekonomik kriz, yani 18 kez bizi IMF'nin kapısına götüren iflasların temel kaynağında, bence, politik kurumların, hem kısa iktidar süreleri hem de orta ve uzun vadeli programlarının olmaması yatıyor..

KALKINMA SÖYLENCERİ

Siyaset dünyamız, şüphesiz kalkınmayı bazen ciddi olarak mesele de yapmıştır... Ama gerçek politikalar üretmek yerine, yıllardır durmadan **kalkınma söylenceleri** üretmiştir.. Şimdi bu söylencelere kısaca değineceğim.

° Bu kalkınma söylencelerinden biri, ülkenin **jeostratejik konumudur** . Bunun temelinde yatan düşünce, biz önemlidiriz, bizi gözden çıkaramazlar, zor durumda kaldığımızda bize mutlaka para verirler.. önemli askeri harcamalarımızı finanse ederler.. vs. Bu söylence hâlâ hükmünü sürdürüyor..

° Yine Türkiye egemenlerinin kalkınma efsaneleri bitmek bilmemiş, biri bitmiş diğer başlamıştır. **MESELA:** Tüketim toplumu olmak.. tüketim toplumu olursak ekonominin motoru çalışır, biz de köşeyi döneriz.. **MESELA:** Yabancı sermaye ve yatırım gelmediği sürece Türkiye kalkınmaz, çünkü ülkemizin sermaye birikimi yetersizdir, bizim yeraltı zenginliklerimiz yoktur.. yabancı sermaye gelmelidir ki kalkınalım... **MESELA:** Tahkim.. uluslararası tahkimi bir kabul edersek yabancı sermaye Türkiye'ye oluk gibi akacaktır... **MESELA** özelleştirme: Şu elimizdekileri satarsak, milyarlarca dolar ülkeye gelecek, borçları temizleyeceğiz ve ekonomi ve kalkınma sorunu halledilecektir..

° **Bu masal** en güçlü bir şekilde hükmünü sürdürüyor bugün.. **MESELA** Bakû-Ceyhan petrol boru hattı... şu petrol boru hattı projesini bir kapar ve işletmeye açarsak, köşeyi döndük.. Çünkü Türkiye soğuk savaş döneminde kaybettiği jeostratejik önemini petrolle geri kazanacak (Yılda 150-200 milyon dolar arası kiranın komikliğinden söz eden artık yok!) **MESELA** GAP.. şu GAP bir olursa Türkiye'nin kalkınma sorunu tamamır! **MESELA** liberalleşme ve buna bağlı olarak serbest piyasa ekonomisi.. ekonomiyi ne kadar liberalleştirirsek, pazarın ve piyasanın kendi dinamikleriyle kendiliğinden kalkınacağız.. liberalleşme olmazsa, zaten yabancı sermaye gelmez ve biz de yerimizde sayarız..

KİMSE LİBERAL EKONOMİYLE KALKINMADI

Ancak, bugünün gelişmiş ülkeler kalkınmalarını. "liberal küresel sistem"le değil, taa 18., 19. hatta 20. yy'larda, güdümlü, koruyucu, liberal olmayan, bebek sanayilerini koruyan, kendi sermayelerini yaratan, şirket ve pazarlarını kollayan, tilki kürkünden kışlık başlık ürünlerine varıncaya kadar ithalat ve ihracat rejimlerini tek tek mallar üzerinde düzenleyen bir anlayışla gerçekleştirdi..

Demokrasiyi bile yarım yamalak uyguladılar, seçme ve seçme hakları bile 20.yüzyılın ortalarına kadar birçok ülkede (İsviçre'de 1971) tam olarak tanınmamıştı!

Kalkınma meselesini çözdükten sonra, çıkarları şimdi tamamen liberal bir serbest pazar gerektiriyor.. Oyun kurallarını yasal olarak herkese eşit kıldılar..

Fakat oyuncular, ülkeler, yarışçılar eşit değil.. Yasaların ve kuralların herkes için eşit olduğu bir ortam var desek bile, engelli yarışçıların rekabet edebilmesi zor.. Gelişmişlerin kurallarıyla değil, kendi kurallarıyla rekabet edebilirsiniz..

EN ÖNEMLİ SÖYLENCE

Şimdi **en önemli söylenceye** geleceğim: **Mesela** Avrupa Birliği üyeliği.. şu AB'ye bir üye olursak, kalkınmış, müreffeh ve uygar bir ülke olacağız.. AB de bizim 40 yıllık "ulusal kalkınma projelerimizden" biridir...

Aslında bütün söylenceler arasında en ciddişi gerçekten AB'dir veya AB idi! Ama burada da, AB'nin bizi adam edeceği ve otomatikman kalkınacağımız düşüncesi egemendir..

Bizim kalkınma anlayışlarımızın pek çoğu dışsal olaylara dayalıdır. Tıpkı AB'ye bağlanan umutlar gibi.. Ama AB içinde de büyük bir yarış olduğu ve ülkelerin kendi kalkınma politikalarıyla öne geçme çabası içinde oldukları gerçeği hiç görülmemiştir..

Burada da düşünmek isetmediğimiz bir diğer gerçek, AB'ye üye olamayabileceğimiz veya olmayabileceğimizdir. Siyasal faraziyelerimizde, olumsuzlukları barındırmayız... Bu nedenle de kendi programlarımızı inşa etmeye hiçbir zaman yanaşmayız..

Şimdi, AB üyeliği belki de çok uzağa düşmüştür.. Ama onun rüzgârının bile bizi kalkındırabileceği hesapları içindeyiz..

SON SÖYLENCE BİLİM VE TEKNOLOJİ

Bu söylencelere izninizle, konumuz olan teknolojinin önemi açısından bir tanesini daha eklemek istiyorum: **MESELA** bilim ve teknoloji sistemimizi kurarsak, köşeyi döneriz.. İnovasyon sistemimizi kurarsak bu iş biter.. Bu bağlamda da, **MESELA** üniversite-sanayi işbirliği söylencesini de anmadan edemeyeceğim..

Şimdi ben, yıllardır ülkemizin bilim ve teknoloji politikaları olmasının gereğini savunur, bu politikalar olmadan ekonominin sağlam ve rekabetçi bir altyapıya kavuşamayacağını yazıp çizerim... Hele yanımda, bu yolda fikirdaşım **Aykut Göker** otururken. Bunu nasıl derim!

Bu konuyu birazdan açacağım..

Şimdi geleceğe bakalım. Bu söylencelerle güvenilir ve bizi mutlu edecek bir yerlere varmamız mümkün değil.. Şüphesiz ki bir yerlere varırız, hatta kendimizi de aşarız.. Ama ancak kendimizi aşarız... Bizim politikacılar, Türkiyeyi hep Türkiye ile mukayese etmişlerdir.. Çünkü başkalarıyla mukayese edecek durumları yoktur,

Ama dünya görecelidir ve ülkelerin kendilerini kendileriyle mukayese ederek ayakta kalabildikleri de görülmemiştir, aksi takdirde Sovyet bloku çökmezdi!

DÜŞÜNCELER DİZİSİ

Şimdi panelin ana başlıkları olan (küreselleşme, teknoloji ve ulusal strateji) kavramlarını göz önüne alarak, bunun içindeki saklı fikri şöyle formüle etmek istiyorum:

"Küreselleşen dünyada, Türkiye nasıl bir teknolojiye dayalı ulusal strateji inşa etmeli ki, öndekilere yetişsinsin?"

Bu bağlamda, bir DÜŞÜNCELER DİZİSİ inşa etmek ve tartışmaya sunmak gerekirse, neler söylenebilir?

- 1) Ulusal Strateji'nin uzun soluđu, ana ilkeleri, güçlü bir felsefesi olmalı..
- 2) Böyle bir Ulusal Strateji'nin vizyonu, "düşük seviyeli silahlı çatışma" değil, "öndekileri yakalamak" gibi, yüksek düzeyde savaş içeriğine sahip olmalı ve bunun için gerekli araçları tarif etmeli...
- 3) Ulusal stratejinin, kendisine dayatılan değil, kendi oluşturduğu ve dayandığı koşulları olmalı.. Başkalarının kural, plan ve programlarının, sahiplerine hizmet edeceği bilinmeli.
- 4) Ulusal Strateji'de, bütün araç ve gereçleri, bütün politikaları, bütün uygulamaları "**ULUSAL YARAR**" açısından değerlendiren bir **süzgeç** olmalı..
- 5) Ulusal Strateji, bilim ve teknolojiyi örgütlemeye yönelmeli.. Ancak, TÜBİTAK'ın üç yıllık çalışması sonucu ortaya konan ve bilim ve teknolojiye ilişkin herşeyi kapsayan **Vizyon 23 belgesini** , Türkiye'nin uygulaması ve bundan orta vadede bile önemli sonuçlar alması mümkün değildir. Bu genel politikalar, ancak 50-100 yıllık periyotlarda sonuç verebilir ve çok pahalıdır.
- 6) Bilim ve teknoloji politikaları "**noktasal hedeflere**" , dar kapsamlı ve belirli amaçlara yönelmeli.. Gelişmiş ülkelerin, 100-200 yıllık süreçler sonucunda vardıkları "mükemmel sistemleri"ni kopya yapmak, uygulamak ve istenilen sürede sonuç almak mümkün değildir. Şüphesiz yaygın olarak bir inovatif teknoloji sistemi desteklenmeli.. ama daha önemlisi, BT politikaları ülke koşullarını ve güçlerini dikkate alarak, en çok üç- dört alanda yoğunlaşmalı. Sistem, kaynak yutan kaynak ve katma değer yaratacak bilim ve teknoloji alanlarına kilitlenmeli.
- 7) Biz her şeyi geliştiremeyiz, ama belirli alanları geliştirebiliriz, buralarda üstün olabiliriz ve bu alanları da kalkınmanın motoru yapabiliriz..
- 8) Yine bu felsefeye uygun olarak, Ulusal Strateji, **pragmatik** olmalı.. Ya liberalizm veya devletçilik gibi saplantıları olmamalı.. Bütün sistemlerden, "**Ulusal Yarar**" a hizmet edecek, onu geliştirecek düşünsel veya uygulamaya yönelik araç ve gereçler alınmalı.. Liberal ekonomi ve serbest piyasa ekonomisine tabiyet veya bağımlılık, bir "Ulusal Strateji"nin oluşturulmasına engeldir. Aynı şekilde devletçilik de insanımızın girişimci ve yaratıcı ruhunu köstekleyicidir..
- 9) Bilim ve teknoloji politikalarına eş olarak çeşitli sanayileşme politikaları geliştirilmelidir.. Bu sanayileşme politikalarının ana amaçlarından biri, ülkenin dışa bağımlılığını azaltmak olmalı.. Bugünkü gerçeğimiz olan **ithalata bağımlı büyüme** kısırdöngüsünü kırmaya yönelmeli.. Büyüeyebilmek için ekonomi sürekli olarak dışarıdan daha çok ham ve ara malları ithal etmek zorundadır. Bu yapı daha büyük cari açıklar üretmektedir. Bu kısır döngüyü kırarak sanayi ve teknoloji politikaları üretilmeli.
- 10) Sanayi teşvikleri, sektörel ve uygun amaca yönlendirilmeli... Meşrubat, bira vb kutularını yılda 100 milyon dolar ödeyerek ithal etmek yerine.. Seydişehir'e yapılacak 100 milyon dolarlık yatırımla, bu kutuların bu ülkede üretilmesi olasılığını tartışmalı... Sanayi teşvik politikaları, tek tek önemli ithalat kalemlerini saptayarak, burada üretilmeleri daha yararlı olacak herşeyi üretmeye yönelmeli..

Bu fikirler silsilesini uzatmak mümkün, ben burada kesiyorum.. Ve tekrar bir ana felsefeyi vurguluyorum: Ulusal Strateji, bütün ekonomik faaliyetlerde, ülke yararı süzgecini kullanmalıdır. Mümkün olduğunca kendi kurallarını ön plana çekmeye çalışmalı, zararımıza işleyeceği kurallardan yasalar ve anlaşmalardan imkân verdiğince kaçınmaya, bunlar geciktirmeye, çevresinden dolanılmaya çalışmalıdır.

ULUSAL YARAR NEYİ GEREKTİRİYORSA, ONU...

Bence, İşte Ulusal Stratejinin felsefesinin belkemiği...

Şimdi sözlerimi bitirmeden, "**Ulusal Yarar neyi gerektiriyorsa, onu**" felsefesinin, doğaya ve evrime uygunluğu konusunda bir kaç söz söyleyerek konuşmamı bitiriyorum.

Evrimsel süreçte canlılar çok pragmatik davranır. Yüzbinlerce canlı kendi gelişme süreçlerinde,

kendilerinin çevreye daha iyi uyumunu sağlayacak, dolayısıyla hayatta kalma mücadelesinde bir adım daha öne çıkartacak biyolojik "alet edevat" geliştirip duruyor. Evrim, tamamen budur.

İşin ilginç, bu biyolojik alet ve edevat, veya organ, doku, molekül, özellik vs, evrim ortak havuzunda, bütün canlılar tarafından da kullanılır.

Bir canlının geliştirdiği biyolojik aleti, bir bakmışsınız, diğer canlılardan pekçoğu almış ve kullanmaktadır. Başka canlılarda evrimleşen binlerce biyolojik özellik vardır.

Her canlı kendi gelişimini destekleyecek doku veya organı bulduğunda alarak, kendine uydurur ve kendisi için işlevsel kılar..

YAP-TAKÇILIK VE EVRİM

Evrimsel gelişme, bir **yap-takçılık** biçiminde sürmektedir. Bu deyim, Nobel Ödüllü Fransız biyolog **François Jacop** 'a aittir.

Biyolojik sistem doğuşundan beri küreseldir.. bilim, bu sistemin işleyiş mekanizmalarını ve kökenini araştırır..

Bilime göre, "bugün yaşayan her canlı organizma, üç milyar yıl boyunca ilerleyen kesintisiz bir zincirin son halkasını temsil eder." Bu anlamda bütün canlı varlıklar, tarihsel yapılarıdır.

"Evrim yeniliklerini hiçlikten devşirmez, daha önce varolanlar üzerinde çalışır, bazen eski bir sistemi yeni bir işlevle donatmak üzere dönüştürür, bazen de daha karmaşık olanını yükseltmek için bir çok sistemi birleştirir."

"Evrim, kısaca, çevresinde bulunduğu herşeyden yararlanan bir yaptakçı gibi davranır. Topladığı bu nesnelere, koşullara uygun olarak kendisi için kullanır.

"Bir kelebeği aslandan, bir tavuğu sinekten ya da bir solucanı balinadan ayıran şey, bunları oluşturan kimyasal öğelerdeki farklılıklar değildir.. Ya nedir? Bu kurucu öğelerin örgütlenme ve dağılımındaki farklılıklardır"

İnsan ile şempanzeyi ayıran, genlerde makromoleküllerin sıralanma farklılıklarıdır. Burada etken olan bazı düzenleyici genlerdeki değişikliklerdir.

Bu nedenle de evrim, biraz da bizim uygarlık tarihimize benzer.. Evrimde de sürekli yükselişler ve inişler, varoluşlar ve yokoluşlar vardır, evrim böyle sürer...

François Jacop 'a göre evrim bir "Mümkünlerin Oyunu"dur.

Dünyada bir çok ülke de bu mümkünlerin oyununu oynuyor..

"Ulusal Strateji" de "mümkünlerin oyunu" kurallarına dayanmalı, toplumsal ve uygarlık havuzundan kendine yararlı olacak ne varsa alma ve kullanma yeteneğinde olmalıdır.

(* *Bu konuşma, Türk Mühendisler Derneği'nin 31 Mayıs 05 /Ankara TOBB binasında düzenlediği, Dernek Başkanı Bülent Gürsoy, Aykut Göker, Prof. Dr. CHP Milletvekili Osman Çoşkunoğlu, Prof. Dr. Ramazan Aktaş, Prof. Dr. Haluk Geray'ın katıldığı "Küreselleşme, Teknoloji ve Ulusal Strateji" başlıklı panelde yapıldı. Konuşmalar Türk Mühendisleri Derneği tarafından yakında basılacak. Toplantı konuşmalarına tam metin olarak kural olarak yer vermiyoruz, ancak editör olarak bir ayrıcalıkta bulunuyor ve bu görüşleri tartışmaya açıyorum..*

(**) *François Jacop, "Mümkünlerin Oyunu", Kesit Yayınevi*

[BU BELGENİN ANA SAYFASINA GECİS]

Garildi 1.0 [Aybim Bilgisayar Tic. Ltd.](#) tarafından hazırlanmıştır. Yorum ve Önerileriniz için : garildi@yore.com.tr